

שמעתא עמיקתא

גליון תקנ"ג | פרישת זארא | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

קבע מזוזה מתחת לשליש העליון האם חוזר וקובעה בברכה

א. איתא **במנחות** (ג) א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל **מצוה** להניחה בתחילת שליש עליון (פרש"י - ימודד בלמטה שני שלשי הפתח ולכשיכנס לתחילת שליש העליון יתן המזוזה). ורב הונא אמר מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה. אמר רב הונא בריה דרב מיטיבי מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה דברי ר' יהודה, ר' יוסי ואמר וקשרתם וכתבתם מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. בשמא לרב הונא הוא דאמר כר' יהודה, אלא לשמואל דאמר כמאן לא כר' יהודה ולא כר' יוסי (פרש"י - אף נתינת מזוזה בגובה הפתח, ומשמע סמוך לתקרת הפתח יניחנה, ולא כשמואל דאמר בתחילת שליש העליון מלמטה למעלה). אמר רב הונא בריה דרב נתן לעולם כר' יוסי, ומאי תחילת שליש עליון דקאמר, להרחיקה, שלא ירחיקה מן הקורה של מעלה יותר משליש (פרש"י - כלומר יותר משליש לא ירחיקנה מן הקורה, ולעולם כר' יוסי).

וכת' **הרא"ש** (הלי מזוזה סי' י) א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל מצוה להניחה בתחילת שליש העליון, פי' שלא ירחיק מן המשקוף יותר משליש גובהו של פתח, אבל יכול לתתה בגובהו של פתח עד המשקוף. ומבואר דס"ל דלמסקנת הגמי א"צ להניחה לכתחילה דוקא בתחילת השליש העליון [ומאי דקאמר בגמי בתחילת שליש עליון, היינו משם ומעלה], וכן אין מצוה להניחה דוקא בגובה השליש העליון [והא דקאמר בגובה, היינו בשליש העליון]. ויכול להניחה אפי' סמוך למשקוף, וא"צ להרחיק טפח מן המשקוף.

אולם **הרמב"ם** (פי' הה"מ) כת' היכן קובעין את המזוזה, בתוך חלל הפתח בטפח הסמוך לחוף בתחילת שליש העליון של גובה השער. ואם קבעה למעלה מזה כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח.

ומבואר דס"ל דאין למסקנת הגמי מצוה להניחה בתחילת שליש העליון לכתחילה. ואף לדעת ר' יוסי בעי להרחיקה טפח מהמשקוף.

והנה **הטור** (סי' רפ"ט) אחר שהביא דברי הרא"ש והרמב"ם כתב דנצד דאם שינה באלו המקומות אינו מעכב רק שתהיה בצד ימין. וכ"כ **הב"י** (שם) בשם **הר"י מנוח** דאם קבעה למטה משליש הגובה כשרה, ובלבד שתהא רחוקה מהמפתח ג"ט.

אולם **הב"י** כתב דלא נהירא, ומדברי הרמב"ם נראה דלמטה משליש העליון פסולה, וכן נראה מפשטא דהברייתא בגמ'. ע"כ. וכ"כ **הב"ח** (שם).

וז"ל **השו"ע** (סי' רפ"ט סי"ג) - ואיזהו מקום קביעתה וכו' בתחילת שליש העליון של גובה השער, ואם קבעה למעלה מזה כשרה. ע"כ.

וכתב שם **הש"ך** (סי' ק"ד) - אבל למטה משליש העליון פסול. כ"פ הב"י והב"ח. [וע"ע שם **בנקודת הכסף** דנחית לבאר מנהג העולם להניחה בגובה הפתח כדעת הרא"ש, ולא בתחילת שליש העליון כדעת הרמב"ם]. וע"ע **בערוה"ש** (סי' ס"א) דכתב דנלע"ד אף להרמב"ם י"ל דאם הניחה למטה משליש העליון כשרה.

ב. והנה **בירושלמי** (מגילה פי' הי"ב) אמרינן - ודא מזוזה היבטין ליה היכא, ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל משליש ונותנו בתחילת שליש העליון וכו'. בר טבאי שאל לר' יצחק הגע עצמך שהיה שער גבוה, אי"ל נותנה כנגד כתפיו, בית מדרשיה דר' חנינה עביד כך.

וכת' **התוס'** (ג): ד"ה ומאי דבירושלמי משמע דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו, וחולק על הש"ס שלנו. אולם **המרדכי** (סי' תתקס"א) כתב דר"י היה מסופק אם הירושלמי פליג אתלמודא דידן דלא פליג בין פתח נמוך לגבוה. מיהו נראה דלמעלה מכתפיו לא יניחנה אם הפתח גבוה כ"כ, ושלא יניחנה לעולם במקום שאינה נראית לו, וכן משמע הלשון כדי שיפגע במצוה, כדאמרינן (ג): מניחה בפתח הסמוך להר"ר כדי שיפגע במצוה מיד (לפנינו הגי' במזוזה מיד). ע"כ.

ואף **הראב"ד** (פי' מהל' מזוזה הי"ב) הגיה על מ"ש הרמב"ם דמקומה בתחילת השליש העליון - א"א אמרו בירושלמי הגע עצמך שהיה שער גבוה מניחה כנגד כתפיו ודיו. ועיין **בב"ח** (סי' רפ"ט) דהביא דבריהם, וכתב דנקטינן כדברי המרדכי והראב"ד.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לזרו לידה בשבת

א. זירו לידה. **ב.** אין צורך רפואי לזרו. **ג.** חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו. **ד.** לסוברים שבהיגת עובר אין לאו דלא תרצא. **ה.** עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו. **ו.** יושבת על המשבר. **ז.** לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים. **ח.** גרמא. **ט.** מסייעת בשעת הלידה. **י.** חיתוך חבל הטבור. **יא.** זירו מוערי"ש או בשבת כשתלד בשבת. **א.** זירו לידה

איתא **בנדה** (ל'ה): **א.** אין צורך רפואי לזרו. **ב.** אין צורך רפואי לזרו. **ג.** חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו. **ד.** לסוברים שבהיגת עובר אין לאו דלא תרצא. **ה.** עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו. **ו.** יושבת על המשבר. **ז.** לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים. **ח.** גרמא. **ט.** מסייעת בשעת הלידה. **י.** חיתוך חבל הטבור. **יא.** זירו מוערי"ש או בשבת כשתלד בשבת. **א.** זירו לידה

א. זירו לידה. **ב.** אין צורך רפואי לזרו. **ג.** חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו. **ד.** לסוברים שבהיגת עובר אין לאו דלא תרצא. **ה.** עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו. **ו.** יושבת על המשבר. **ז.** לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים. **ח.** גרמא. **ט.** מסייעת בשעת הלידה. **י.** חיתוך חבל הטבור. **יא.** זירו מוערי"ש או בשבת כשתלד בשבת. **א.** זירו לידה

והיינו ט' חדשים של ל' יום. **ובאבן עזרא** (שמות פ"ב פס' ב) כתי' שהוא יכול להימשך עד 287 יום והיינו ט' חדשים של 31 יום. וכת' **הרמ"א** (אה"ע סי' קנו ט"ד) שאע"פ שבזמן הז"ל נשים ילדו בסוף התשיעי, בזמננו השתנו הטבעים וילדות אף לפני כך. והנה בעשרות השנים האחרונות התפתח בעולם הרפואה אפשרות לזרו לידה באופן יזום. ויש כמה אופנים לעשות זאת, א' באופן מכני כגון ע"י פעולה ידנית הנקראת סטרפינג והוא הפרדת קרומי השק מהרחם, תהליך זה לעול להשפיע רק אחרי יום או יותר. **ב.** ע"י תרופה דרך הפה או דרך הוריד. **ג.** ע"י אמצעים טבעיים כגון תרגילים מסוימים וכדו'.

וע"י **באג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ע"ד ואו"ח ח"ד סי' קה אות ה) שכת' שאין לזרו לידה שלא במקום סכנה, כי להולד טוב להיות ברחם עד הזמן הלידה, ואף כיש אומדנה מהרפואים שלהולד ליכא שוב תועלת, מ"מ כיון שעצם הלידה הוא ענין סכנה אין להקדימה, ויתרה מזו באמת לידה בזמנה כדרך הנשים לא נחשב לסכנה כלל, דמאחר שכן ברא השי"ת בודאי ברא שיהיה לברכה ולא לסכנה, וגם הא צויה בחיוב העשה להוליד בנים ולא מסתבר שיהיה הציווי ליכנס בסכנה בשביל קיום עשה, אלא צ"ל שאין בזה סכנה כלל, אבל כשרוצין להקדים לידה שלא כפי שהיה צריך להיות ליכא ע"י הבטחתו, וממילא נכנסה לסכנה ללידה שלולא הבטחת השי"ת הרי זה סכנה, ולכן אסור לעשות ותחבולות להקדים לידה, אם לא כשיש סכנה לחכות. ע"כ.

והמשנה הלכות (ח"ט סי' קפ"ד) נקט כהטעם השני של האג"מ. ומשי"כ **האג"מ** דלידה טבעית לא חשיב סכנה, לכאוי צ"ע שהרי מחללין שבת ע"י. **והמשנה הלכות** גם עמד בזה, עיי"ש. שו"ר שדעת **החזו"א** (תורת היולדת פי"א מה"א) שאם אין סכנה בהמתנה אין לזרו לידה אף כשנכנסת לחודש העשירי, א"כ נכנסה כבר ב' שבועות בחודש העשירי. [ודעת **הגרי"ק זצ"ל** (ארחות רבנו ח"א עמ' קס"א אות רכט וחי"ד עמ' פ"א אות מה) שאם הגיע חודש עשירי (שבוע 40) ועובר במצב שראוי להולד מותר לזרו לידה באופן טבעי].

ומ"מ נר' דסכנה לא דוקא, אלא כל שיש חשש נזק גופני וכדו' לעובר או לאם מותר לזרו לידה דלא גרע, ממש"ש **בנוב"ז** (יו"ד תני סס"י) שמותר להסתכן לצורך פרנסה. והביאו **האב"ז** (או"ח סי' תכ"א אות י"א) ק"ו בזמננו שזירו לידה בדרך כלל אינו גורם סכנה ממשית, והכל לפי הענין ולפי חוות רפואית, וכן רבים מורים שכל שיש סיבה רפואית מותר לזרו את הלידה.

ויש לדון בענין זירו לידה בשבת כשאין חשש דפדוקי"ן, אולם יש חשש סכנת אבר, נזק רפואי כל שהוא וכדו', דלרוב הראשונים אין היתר לעשות מלאכה דאוי עובר זה, האם מותרת בשבת. **ג.** חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו

איתא **בשבת** (י"ק) אמר רב המדורי אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב, מאי טעמא, אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו, ע"כ. ופרש"י דלדל - עקר, שהפילתו על ידי דלדול זה.

והקשה **הרמב"ן** (שם ד"ה הא) ע"ז דהא גוזז ותולש ככף מן העוף כשרן חיין (ע"ד): לא מחייבין להו משום עוקר דבר מגידולו, אלמא אין משום עוקר דבר מגידולו אלא בגדולי קרקע, וע"כ עוקר דבר מגידולו דלעיל היינו **משום נשמה דומיא** דהוא חובל שהוא משום נטילת נשמה מאבר א' וסירכא אלא משום דש, מ"מ חייב בעוברין כיון דע"פ עומד להיות בו נשמה חו"ל כבר נזרקה בו נשמה וע"י **ברמב"ם** (שבת פי"א ה"א) שכת' להשוות חייב, ולא שור' כשר' בלבד אלא כל הנוטל נשמה לא מכל מיני חיה ובהמה כו', הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב. וכת' **המגיד משנה** שדעת הרמב"ם **כהרמב"ן**, ע"כ. וע"י להלן אות ו' בשם **תוס'** שנקטו שהוא משום תולדה דגוזז. ועיי"ש שם שמבואר שהדין כן אף באשה ולא דוקא בבהמה. וכ"כ **האג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ע"ד ד"ה ודין הושיט).

ד. לפורבים שבהריגת עובר אין לאו דלא תרצא

ובשבת של מי (י"ק) יצא לדקדק בזה דהא **ברמב"ם** בפ"י דה"ל רוצח מבואר שאין בהריגת עובר משום לא תרצא, וכמ"ש **הרא"ם** בפ"י משפטים, וכן הוא **במאירי** (שבת שם) בשם גדולי הדורות. ועיי"ש שיישב דלעולם לאו דלא תרצא ליכא בעובר, אמנם משום מלאכת נטילת נשמה בשבת חייב, כמו החובל בבהמה דחייב משום מלאכה דנטילת נשמה, וכן באיסור צידה השולה דג מן הים חייב משום נטילת נשמה, אע"פ דלא שייכא בהם איסור הריגה, דמלאכת שבת ממלאכת המשכן ילפינן וכיון דהיה צידת החלזון במשכן איכא צידה בשבת ומשום נטילת נשמה, ע"כ.

והשבת הלוי (ח"א סי' ק"י) כתב לבאר דאע"פ שהורג עובר פטור כמבואר **באהלות** (פי"ז מ"ז), מ"מ לא גרע ממש"ש **תוס'** שבת (ע"ה). דחובל חייב משום נטילת נשמה שבוטוהו מקום אף שאין נטילת נשמה וחיות בעצם, ולדעת **הרמב"ם** (פי"ה ה"י) דס"ל דאין בחובל משום נטילת נשמה אלא משום דש, מ"מ חייב בעוברין כיון דע"פ עומד להיות בו נשמה חו"ל כבר נזרקה בו נשמה וכן נהרג על העוברין ואצל ישראל גז"ה"כ הוא דאינו חייב על העוברים א"כ שפיר יש בו משום נטילת נשמה, ע"כ.

ה. עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו

וע"י **ברש"י** הנ"ל שכת' דהכא מיירי שהפילתו ע"י דלדול זה. וכן הביא **המגיד משנה** (שם), וכן מבואר **ברמב"ן** הנ"ל. אולם **מהתוס'** דלהלן שכת' דלהוליד נכרית בכלל איסור זה, ע"כ מיירי אף שהוא חי ואינו מפילו, ולדעת ע"כ האיסור הוא משום עוקר דבר מגידולו (ויוצא מדבריהם אסור לעקור דבר מגידולו אע"פ שהוא ימשך לגדול מעצמו).

וע"י **בשבת של מי** (שם) שכת' משפטיה הסוגיא משמע שאפי' לא מת העובר חייב, דיא מת פשוט דחייב משום נטילת נשמה, וכן נר' **מהרמב"ם** (שם) דפסק בסתם דחייב ולא קאמר משום נטילת נשמה, אמנם דבר זה נפתח בראשונים הרמב"ן שכתב דחייב משום נטילת נשמה, **ורוצה לומר כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו אע"ז דבהאי עובר לית ליה בדידיה נשמה העוקרו חייב משום נטילת נשמה**, וכ"כ **הרשב"א** ו**הר"ן** בחידושי, ע"כ. מבואר דאף אם אינו הרגו חייב משום נטילת נשמה.

ונפ"מ בזה בענין זירו לידה בשבת, דאם נימא דאין איסור אלא כשהרגו מותר לזרו לידה אף כשאין סכנה לעובר או לאמו, אבל אם נימא דאם כשהעובר חי אסור יש לדון לאסור זירו לידה.

והאג"מ (יו"ד ח"ב סי' ט"ד) תלה זאת במח' ראשונים, והיינו **דלתוס'** דס"ל דחייב משום דהוי עוקר דבר מגידולו (כמבואר להלן), חייב אף אם לא הפילה, **ולהרמב"ם** (שם) איירי דוקא בשהפילה ע"י והחיוב הוא משום נטילת נשמה כדכתב שם **המגיד משנה**.

ו. יושבת על המשבר / התחילו צירים

איתא **בע"ז** (כו). סבר רב יוסף למימר, אולדו נכרית בשבתא בשכר שרי, משום איבה, אי"ל אביי, יכלה למימר לה דידן דמנטרי שבתא ומחללינן עליהו, דיכדו דלא מנטרי שבתא לא מחללינן, ע"כ.

והקשו **התוס'** (ע"י סבר ר"י) על רב יוסף דא"ו, דאמרינן **בשבת** (י"ק) הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו **דהוא תולדה דגוזז**. ותרצו ד"ל דהכא ביושבת על המשבר שכבר נעקר לצאת, אי"נ כיון דכלו לו חדשיו פסקו גידולו, ע"כ. וכ"כ **התלמיד רבינו יונה** (שם) דמיירי **שכבר נעקר הולד ממקומו** והוסף "ולכא אלא איסור דרבנן". וכן מבואר **במאירי** (שם ד"ה אמר) שכת' דכל שהגיע זמנו לצאת ונהפכו ציריה אין עקירת דבר מגידולו נאמר בה, וכ"ש במקום שא"צ להשוטה ודלדול שאף איסור סופרים אין בו. וכן נקט **החנ"ס** (השטמות לח"י"מ סי' קצ"ד ד"ה ואחר) ע"פ **התוס'** הנ"ל דאיסור דרבנן מיהא איכא.

והנמקו"י (ע"י כו). ד"ה אולדו ד"ה שרי נקט דמשום איבה לא שרינן אפי' שבת על דבריהם, והא דאמר אביי יכלה למימר דיכדו וכו', מילתא בעלמא דהיא דמוקמינן להו לומר שאף טלטול של תינוק יש בו חילול שבת ולא משתרי אלא בדין דמנטרי שבתא.

ועיי **במ"א** (שם של סייק 8) שכתב **התוס'** הנ"ל דליכא משום עוקר דבר מגידולא אם כבר נעקר או כלו חדשיו, אלא שסיים שם דאנן לא בקיאיין בכלו חדשיו ו כמ"ש באה"ע (וצייג **המהצה"ש** לסימן קנ"ו סעי' ד' **בבב"ש** ס"ד ק"ד.) וכתב **הפמ"ג** (שם) דלדין דאין אנו בקיאיין בכלו חדשיו, כל שאין יושבת על המשבר הוה ספק תורה. ועיי **בבנ"ג** (יו"ד סי' קנד הגה"ש אות א והב"י אות 8) שהאריך בענין האם אחר שהולד נעקר יש איסור דרבנן או שרי לגמרי, ושוב הביא דברי **התרי"ג** הנ"ל שכת' להדיא שיש בזה איסור דרבנן. וכן דעת **התוספת שבת** (סי' של סייק 8).

והנה מלשון **התרי"ג** משמע דנעקר היינו שכבר התחיל לצאת, ו**מהמאירי** משמע שאם הגיע זמנו והתחילו ציריה חשיב נעקר בענין זה. ונראה דהיינו חך, ועיי' כוונתו דלצרי דחף שהם צירי לידה הדוחפים התינוק החוצה. ולפי"ז אף כשהיולדת היא ישראלית ומסייעת בשעת הלידה לחוף את התינוק אין משום עוקר דבר מגדולו, וכן המילדת שרק מוציאה את התינוק אחר שודאי כבר נעקר אין לה איסור כלל, וכן הדין **בחתי"ס** (יו"ד ססי' קלא ס"די"ה והנה בפ"ב). ועיי' **בגרי"ז** (אות 8).

ז. **לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים / גרמא**

והא דמתחייב בעוקר עובר במעי אמו, י"ל דאינו אלא בהושיט ידו למעיה ודלדל העובר דיש כאן מעשה בידיים, אולם היכן עושין עיי' תרופה (אף דרך הווריד) דבר הגורם לצירי לידה, יש לון אם היו בכלל מעשה או גרמא.

שינוי **בשבת** (ק): לברקונא יקח תרין בשיכרא ומיעקר (נהיה עקר), והקשו דמי שרי והתניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור תי"ל (ויקרא פ"ב סי' כד) "ובארצכם לא תעשו"י, בכס לא תעשו דבר חנינא. ופרקינן הני מילי היכא דקא מיכוין, הכא מעצמו הוא, דאמר רבי יוחנן הרוצח שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסטרס מאליו, ע"כ.

ועיי' **ברמב"ם** (אסי"ב שם הי"ב) שפסק שהמשקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו, הי"ז אסור ואין לוקין עליו. וכן פסק **השו"ע** (אה"ע סי' ה סעי' 8). ועיי' **במאירי** (שבת ק): שסירוס זה אינו אלא מדרבנן. וכן דעת המהרי"י עייאש **בבית יהודה** (חי"ב סי' מז).

אולם דעת **הנתיבות לשבת** (שם סייק 1) ו**התורת חסד** (אה"ע סי' לח אות 8) דאסור מה"ת אלא שלא לוקין על זה.

והחת"ס (אה"ע ח"א סי' כ"ד"ה והנה להרמב"ם) כת' **דלרמב"ם** ורוב הפוסקים בשותה כוס עיקרין ואינו עושה מעשה בידיים ליכא איסורא דא"י, והיינו כמ"ש **בעצי ארזים** דבכל תורה היכי דכתבי ל"ת, עשייני אסור הגרמא שרי, כמו במחוקת המש בשבת, עיי"ש. ו**בבית אפרים** (אה"ע סי' 1) כתב דח"ו כתב דאסור עיקרין הוי גרמא, וכתבי ובארצכם לא תעשו, עשייה הוא דאסור לא גרמא שרי, ולכן לרפואה מותר. ועיי' **בבית יהודה** (ח"א אה"ע סי' יד) שנקט בענין הפלה דבכה"ג אסור מדרבנן. ו**החזו"א** (אה"ע סי' יב ססי"ז ו יס"ג י"ד"ה ומדברי) נקט דשתיית כוס עקרין לאיש אסור מדרבנן. ועיי' עוד **באג"מ** (יו"ד ח"א ססי' פב) ו**בנאוה"ש** (שם אות ט), ואכמ"ל.

ועכ"פ לפי"ז בני"ד יוצא דאינו אלא גרמא, ועיי' **ברמ"א** שספק בסי' שלי"ד (שם) שפסק בדמקום פסידא מקילינן בגרמא. וכת' **במנח"ש** (חי"ב ססי"ז) דה"ה לצורך מצוה או לצורך חלה שאבי"ס שרי. ועיי' עוד בענין גרמא בשבת **בשמעתא עמיקתא** גליון רנ"ז. אלא הדחיק שהסי"ז הוא דרך אינפוזיה יש בזה משום חובל ע"י הרוצח, ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תקמ"ח מה שכתבנו בזה. ובזירוז עיי' סטרפייג קרוב לפס"ר שיצא דם ויש משום חובל (אלא שהוא מדרבנן כי א"צ לדם). וכמן כן עיי' נתינת תרופות לזירוז יש לון משום איסור גזרת סממנים כדאיתא **בשו"ע** (סי' שכח סעי' א), עיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון רי"ז.

ה. **היתוך הבל הטבור**

איתא **בשבת** (קכ"ט): קושרין הטבור רבי יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד כו', ואמר ר"י אמר רבה בר אבהו אמר רב כל האמור בפרשת תוכחה עובי לחיה בשבת, שנא' "ומולדותיך" וגוי' מכאן שמייילדים את הולד בשבת, "לא כרת שרך" מכאן שחותכי הטבור בשבת כו'. ו**התוס'** (ד"ה פב) שכתבו בדמות דא"י מקרא מפיך, אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה א"יכ צער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות ובכולן אין בהן איסורא דא"י, ע"כ.

וכן פסק **השו"ע** (או"ח סי' של סעי' 8) שולד שנולד, עושין לו כל צרכיו ומרחיצין אותו ומולחין אותו וטומנין השליא כדי שיחם הולד וחותכין את הטבור כו'. וכת' עיי' **המ"א** (סי' 8) בשם **התוס'** הנ"ל דהיינו טעמא משום דבכולהו יש לו צער אם אין עושין וכיון דלית בהו מלאכה דא"י שרו רבנן. וכת' **הפמ"ג** (שם) דמשמע דחתיכת טבורו לאו איסור תורה, ועיי"ש שפירש דהיינו טעמא לפי שמסתמא אין יוצא דם מהטבור, כמו שמצינו בענין מליחת בשר (עיי' יו"ד סימן ע"ה סעי' א ופמ"ג ש"ד סייק 8) לגבי מעיים שאם לא ניכר בהם אדמומית אין חוששים שמה יש בהם דם, ואי"ז מלוח צד הנפגמ של המעיים אלא צד החיצון שיש בו דם מבוזר, ומשום גו"ז י"ל דליכא כי י"ל דאינו מחובר, עיין סימן שכ"ח סעיף ל"א, עיי"ש. ו**התהל"ד** (אות 8) כת' דאף א"י יוצא דם הרי א"צ לדם וקיי"ל דמשאצ"ל אינו אלא מדרבנן. ומה"ט נמי אין משום גו"ז כי א"צ כלל לדבר הנגזז. ו**האבנ"ז** (סי' קלא אות 8) כת' דאין חיביים על גו"ז אלא בחותך דבר ממקור גידולו כגון שיער הצומח מהעור, אך הטבור אינו גדל מן הולד אלא מהאם.

אבל **בקובץ על הרמב"ם** (פ"ב הי"א) כת' בשם **השושנים לדוד** (פ"י"ח על תוי"ט ד"ה ומחל"ק) דחתיכת הטבור הוי איסור תורה, ובכלי חי"ב חטאת דלא גרע מציצין שלא פירשו רובן שמבואר **בשבת** (צד): שהחוחכן בכלי חי"ב חטאת. ו**התפא"ר** (עיי' פ"ב מ"א אות 8) נקט דהוי משאצ"ל. ו**החת"ס** (יו"ד ססי' קלא) כת' באופן פשוט דהוי מלאכה דא"י. ו**בחלקת יעקב** (חי"ב סי' מה אות 8) כת' שאף **שמהתוס'** שהביא המ"א נראה שהוא מדרבנן, **מהרמב"ם** (פ"ב הי"א) יש לדייק שהוא מה"ת דהוי מכה בפטיש כי מתקן עיי' חיתוכו.

ועיי' **במ"ב** (שם סייק כו) שהביא בשם המ"א דאינו כ"א שבות, ושכספר קובץ להרמב"ם הביא דיש בזה איסורא דא"י ורק הכא מותר עיי"ש, ע"כ. ועיי' **במ"ב** (סי' פג) ו**בבה"ל** (ד"ה הולד) שהביא מ"ח האם יש במניעת עשיית דברים אלו משום סכנה, ומסיק שעיי' עכו"ם ודאי יש להקל. ו**בערוה"ש** (אות י8) כת' דאם א"א בזה עיי' עכו"ם יעשה ישראל דספק נפשות להקל.

י. **זירוז מערב שבת או בשבת כשת"ל בשבת**

והנה עיי' הזירוז מכתב עצמו לצמצב של חילול שבת מחמת פקו"נ. ויש לון אם מותר לעשות כן בין כשעושה הזירוז בער"ש ומחמת זה הלידה תהיה בשבת בין כשעושה הזירוז בשבת עצמה.

שינוי **בשבת** (יט): דאין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שרי. וביאר **הר"ה** (שם 8 ברי"ף) דבפחות מג' ימים קודם השבת אסור משום שהספינה נכנסת למקום סכנה ויהיה חי"ב לחלל השבת מחמת סכ"נ, וגיי' קודם לשבת הוי בכלל "קמי שבתא"י ונר' כמתנה לדחות את השבת, עיי"כ. וכת' **הריב"ש** (סי' י8) דמה דאסור לצאת גיי' לפני השבת אינו אלא מדרבנן משום גזרת הרואין וזה היתרו לדבר מצוה. וכן פסקו **השו"ע והרמ"א** (סי' רמח סעי' ד).

ומבואר שאפי' בוונגם שיצטרך בודאי לחלל שבת מותר להפליג אפי' ער"ש אם יוצא לדבר מצוה ובג' ימים הראשונים מותר אף לדבר הרשות. וכן פסקו **השו"ע והרמ"א** (סי' רמח סעי' ד). אלא **שהרדב"ז** (חי"ד סי' אלף קמט ע"ז) מחמיר כשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת. וכן פסק **המ"ב** (פתיחת לסי' רמח וסי' כו). וכת' **הבה"ל** (ד"ה ופסק) שבמקום שיצטרך לעבור על איסור דרבנן יש להקל.

ו**בשבתת היס** נקט כהריב"ש. וכן נראה דעת **השבט הלוי** (חי"ב סי' רה ד"ה ובאמת הוא גופא).

ועיי' עוד **ברז"ה** (שבת נב ברי"ף) שנקט שחמין שנלפסם בשבת קודם המילה, המילה נחית למוצי"ש, משום שאחר המילה מחמת סכנת התינוק יצטרכו בודאי לחלל שבת כדי לחמם עוד מים עוברו. **דלא כהרמב"ם** (נש) שהתיר בזה. וכן נקטו הפוסקים ביוד"ט סי' רס"ו (א). וכת' **בשו"ת מצפה אריה** (ח"א סי' לא) דס"ל לבעה"מ דכיון שכבר חל חובת איסור שבת עליו מוזהר מעתה שלא להכניס עצמו שיצטרך לחללו. וכת' **העטרת חכמים** (או"ח סי' ד"ה ותוריף) הובא **במנח"ש** (סי' ענף ב אות 1 ד"ה הן אמנם) שאף לאוסרים בזה אינו אלא מדרבנן, וכן הוא **בקובץ הערות** (סי' כג אות א). ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליונות קל"ד, שסי"ט ותל"ג בענין להכניס עצמו לאונס. ולפי"ז י"ל שבמקום שיש צורך גמור מחמת חולי אפי' אבי"ס או סכנת אבר שמבואר **בשו"ע** (סי' שכח סעי' 8) ו**במ"ב** (סי' קב) שהתירו מפניהם איסור דרבנן, שרי לעשות דבר שיגרום היתר מחמת מצב של פקו"נ.

אבל בשא"ה יש להזהר מלזרז לידה אמ"ש מער"ש כשאין צורך דבר כמאור לעיל עיי' **הר"ה והרדב"ז**. וכן דעת בעל **הקהלות** **יעקב** בשם **החזו"א** הובא **בקריית ארתא ובנותיה היולדת** (פ"א הנה 8) דאם הגיע תחלת החודש העשירי לפני שבת ואין סיבה רפואית לזרז הלידה באופן מייד, יש להמנע מלעשות פעולות על מנת לזרז הלידה שלא יצטרכו לחלל שבת, אלא ימתינו עד אחר השבת. ואם התאריך הוא יומיים לפני שבת אין לחוש לחילול כי נחיצות מלאכות שיש בהם משום חילול הם רק שני ימים. ומי"מ עיי' **באג"מ** (שם ד"ה ומשי"ס) דאף כשאין סכנה עיי' זירוז לידה מ"מ א"צ לעשות זירוז עיי"מ שלא יצטרך לחלל שבת מחמת לידה, כי לא חייבה תורה לבקש תחבולות נגד הטבע כדי שלא יבא לחלול שבת.

מסקנא דיניא

א' אין לזרז לידה אף כשכנסת חודש העשירי, אפי"כ נכנסה כבר שתי שבועות בחודש העשירי או במקום שלפי הרופאים יש בהמתנה חשש סכנה או חשש לנזק גופני וכדו' לעובר או לאם. **ב'** אם אין סיבה רפואית לזרז הלידה באופן מייד, יש להמנע מלעשות פעולות לזירוז יומיים לפני שבת כדי שלא יבוא לידי חילול שבת. ג' זירוז לידה במקום חשש סכנה מותר בשבת, ואף אם אין חשש סכנה אלא חשש נזק רפואי כגון חולי או סכנת אבר וכדו', מותר, ואם אפשר יעשה עיי' עכו"ם. ואם יש צורך בזירוז עיי' עירוי וצריך להחדיר מחט לתוך הווריד בשבת, יעשה עיי' עכו"ם.

והנה הבי"ב (סי' הביא דברי התוס' והמרדכי בסתמא, ולא נחית לבאר אם דברי המרדכי חולקים אדברי הרמב"ם שסתם וכתב דכל שקבעה תחת השליש העליון פסולה ולא חילק בין אם הפתח נמוך או גבוה. **והש"ך** (סי' ק"ד) אע"פ דהביא דברי הבי"י והפ"י דאם קבעה למטה משליש פסולה. מי"מ כתב דכשהפתח גבוה יתננה כנגד כתפיו, ולא למעלה מכך בענין שלא יראנה. וכן הוא **בט"ז** (סי' ג) עיי"ש. וכן העלה לדינא **בגרוה"ש** (סי' רפ"ט סי"ג) דכיון דהירושלמי מבואר שכן עשו למעשה, בהכרח יש לעשות כן.

אולם **בכסף משנה** (פ"ו מה"ל מזוזה הי"ו) כתב דהרמב"ם שסתם וכתב דקובעה בתחילת שליש העליון, סובר דמכיון שלא הוכרח ההיא דינא דהירושלמי בתלמודא דידן, משמע דלא ס"ל לתלמודא דידן הכי.

ועיי' **בהעמק שאלה** (עקב סייק 8) דכת' דמאחר דדעת הצורתא, לדעת הרמב"ם דלמטה משליש פסולה בדיעבד. וכתב הכי"מ דלדעת הרמב"ם צריך לקבוע למעלה משליש אפי' היא למעלה מכתפיו, ודלא כירושלמי. וכי"כ התוס' דתלמודא דידן פליג על הירושלמי. כן לזוהר שלא להשפיל המזוזה למטה משליש אפי' היא למעלה מכתפיו, שהרי לדעת הגאונים והרמב"ם ז"ל לא יצא אם הוא למטה משליש, ולהמרדכי שכתב להניח כנגד כתפיו אינו אלא לכתחילה למצוה, ואי"כ טוב לחוש לראשונים ז"ל.

ובהנהיגה **לחם הפנים** (סי' י"א סי"ה) כת' דפסק השי"ך תמוה, כיון דרוב הפוסקים ס"ל דשי"ס דילן פליג על הירושלמי, ואף לדעת הירושלמי נראה דאם שינה אינו מעכב. ואף **המהרש"ם** (חי"ג סי' רי"ט) העלה דיש להניחה דבתחילת השליש העליון בכל גוונא.

ג. והנה היכא דהפתח אינו גבוה, והניחה למטה משליש, מדברי הרמב"ם נראה דאפי' בדיעבד המזוזה פסולה, וכן מבואר בב"י, בב"ח בשי"ך ובט"ז. והכי ודאי נקטינן עיקר לדינא.

מיהו לדעת הטור ור' מנוח בדיעבד המזוזה כשרה. ואי"כ יש מקום לומר דהיכא דקבע המזוזה מתחת שליש העליון, כשמסירה עיי"מ לקובעה במקומה לא יחזור ויבדק, לחוש לדעת הטור ור' מנוח, דעד עתה נמי היתה כשרה.

ואכן מצינו **בגן איה חי** (שי"ש פרשת כי תבא אות ח) דכתב דלא יחזור ויבדק עליה כשנשתלה ומחזירה כראוי. כיון דאיכא דס"ל דאם קבעה תחת השליש העליון כשר. ועיי' **בחיי אדם** דפו"י בלוח הטעות והשמטות מחיי אדם, דמי"ש בתוך הספר (ככל טו"ו סי"ה) יו"ג"ל דאע"פ שצריך להסירה ולהניחה כדיון, מי"מ לעולם לא יבדק (עיי' ב"ח). קאי על אה הניחה למטה משליש העליון

ומי"מ מאחר דמדברי הרמב"ם והב"י עולה לדינא דהמזוזה פסולה, וכן היסמכת האחרונים, נראה דהחזרו ומבדק אין מזניחין אותו.

העולה לדינא - א. מזוזה שקבעה למטה מהשליש העליון של הפתח פסולה. ב. בפתח גבוה נחי' הפוסקים אם יקבענה בשליש העליון, או בגובה כתפיו. ג. אם קבע המזוזה בפתח רגיל למטה מהשליש העליון, י"א דאע"פ דהמזוזה פסולה, מי"מ כשחוזר וקובעה כראוי יקבענה בלא ברכה. ונראה דחזרו ומבדק אין מזניחין אותו.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

לימוד התורה בשבת קדש (ג)

גודל מעלת לימוד התורה בשבת קדש - "ובזה מובן הטעם שארז"ל לא נתנו שבנות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני עיי' עסק התורה, ולכך נקראו בנאים וכמ"ש אז"ל עיי' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, וזה הבנין שבונים אותו עיי' עסק התורה הוא נעשה בחלק עוה"ב, ולכן בשבת שהוא מעין עוה"ב כמי"ש אז"ל צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו ב יותר בבנין הרוחני.

ולכן כתבו המקובלים ז"ל דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול, ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת כי הבנין הוא אב מלאכה". (כן איש חי פרשת שמות שנה ב)

נערך על ידי מוה"ם "עבודת שבת קודש"

✉ **להצטרפות לרשימת פנויה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא – לרפו"ש של חנה דינה בת צירל תחי' בתושה"י** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503